

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol

Cyngor Sir Ddinbych

Cyhoeddwyd: Mai 2014
Cyfeirnod y ddogfen: 272A2014

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Cynulliad Cenedlaethol.

Ar y cyd ag archwilydd penodedig, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, y gwasanaeth prawf, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian yng nghyswllt llywodraeth leol ac yn asesu'r graddau y cydymffurfir â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Nod yr Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu adroddiadau cymesur, sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd, ynghylch y modd y caiff adnoddau cyhoeddus eu gwarchod, ac wrth wneud hynny, meithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliannau.

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Huw Lloyd Jones a Gwilym Bury dan gyfarwyddyd Alan Morris.

Cynnwys

Adroddiad cryno a cynigion ar gyfer gwella	4
Adroddiad manwl	
Cyflwyniad	6
Gwnaeth y Cyngor gynnydd da i gyflawni gwelliannau ym mhob un o'i amcanion â blaenoriaeth ar gyfer 2012-13 ond mae angen iddo wneud gwelliannau pellach mewn rhai gwasanaethau allweddol	7
Mae adolygiadau herio gwasanaethau a mesurau eraill y Cyngor i hunanwerthuso ei berfformiad yn gadarn	17
Mae gwaith cynllunio'r Cyngor ar gyfer gwella a'i drefniadau i gefnogi gwelliant yn dda	19
Mae'r Cyngor yn debygol o wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus ar gyfer 2014-15	23
Atodiadau	
Atodiad 1 Statws yr adroddiad hwn	24
Atodiad 2 Gwybodaeth ddefnyddiol am Sir Ddinbych a Chyngor Sir Ddinbych	25
Atodiad 3 Llythyr Archwilio Blynyddol	27
Atodiad 4 Amcanion gwella a hunanasesiad Cyngor Sir Ddinbych	29

Adroddiad cryno a cynigion ar gyfer gwella

Crynodeb

- 1 Bob blwyddyn, rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gyflwyno adroddiad yn nodi pa mor dda y mae cynghorau, awdurdodau tân ac achub, a pharciau cenedlaethol Cymru yn cynllunio gwelliant wrth ddarparu eu gwasanaethau. Mae'r adroddiad hwn yn seiliedig ar waith yr arolygiaethau perthnasol yng Nghymru, yn ogystal â gwaith a wnaed ar ran yr Archwilydd Cyffredinol gan Swyddfa Archwilio Cymru. Mae'r adroddiad yn ymdrin â threfniadau Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) i ddarparu a gwerthuso ei wasanaethau yn 2012-13 a chynllunio gwelliant yn 2013-14 a, chan ystyried y rhain, daw i gasgliad o ran pa un a yw'r Archwilydd Cyffredinol o'r farn y bydd y Cyngor yn gwneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus ar gyfer 2014-15.
- 2 Cafwyd bod y Cyngor wedi gwneud cynnydd da i gyflawni gwelliannau ym mhob un o'i amcanion â blaenoriaeth ar gyfer 2012-13 ond mae angen iddo wneud gwelliannau pellach mewn rhai gwasanaethau allweddol. Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:
 - gweithiodd y Cyngor yn effeithiol gyda'i bartneriaid busnes i gyflwyno mentrau sy'n cefnogi'r economi leol;
 - mae'r Cyngor wedi gwneud rhywfaint o gynnydd i wella perfformiad ym maes addysg ond cydnabu fod angen gwneud rhagor o gynnydd yng nghyfnod allweddol 3;
 - mae cyflwr y rhan fwyaf o'r ffyrdd yn Sir Ddinbych wedi gwella;

- mae'r Cyngor yn parhau i wella lles ei ddinasyddion mwyaf agored i niwed;
 - mae'r Cyngor wedi gweithio'n effeithiol i gadw amgylchedd Sir Ddinbych yn ddeniadol ond mae angen gwneud rhagor o waith i leihau achosion o dipio anghyfreithlon a gwella boddhad trigolion;
 - mae'r Cyngor wedi helpu i atal nifer o bobl rhag mynd yn ddigartref ond mae ei waith i sicrhau bod pobl yn gallu cael gafael ar dai fforddiadwy wedi bod yn llai effeithiol; ac
 - mae'r Cyngor wedi sicrhau rhywfaint o effeithlonrwydd wrth foderneiddio gwasanaethau ond bu diffyg cynnydd gan y gwasanaeth Adnoddau Dynol i gyflawni targedau.
- 3 Cafwyd bod adolygiadau herio gwasanaethau a mesurau eraill y Cyngor i hunanwerthuso ei berfformiad yn gadarn. Yn benodol:
 - mae trefniadau herio gwasanaethau y Cyngor yn dda;
 - mae sail gadarn i drefniadau rheoli perfformiad y Cyngor;
 - mae'r Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran adrodd ar welliant o dan y Mesur; ac
 - mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion adrodd ariannol.

- 4 Yn olaf, cafwyd bod gwaith cynllunio'r Cyngor ar gyfer gwella a'i trefniadau i gefnogi gwelliant yn dda. Yn benodol:
- mae'r defnydd o safonau perfformiad yn helpu i hyrwyddo diwylliant cyson o uchelgais;
 - mae'r Cyngor yn parhau i wneud cynnydd cyson i fynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella a nodwyd yn yr Adroddiad Gwella Blynyddol blaenorol;
 - mae trefniadau corfforaethol ar waith i sicrhau cydymffurfiaeth â Chynllun Iaith Gymraeg y Cyngor;
 - mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010;
 - mae prosesau ar gyfer gwella'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol wedi gwella ac mae'r Cyngor yn cymryd camau pellach; ac
 - mae'r Cyngor yn parhau i reoli ei sefyllfa ariannol yn effeithiol.
- 5 Gan ystyried yr uchod, mae'r Archwilydd Cyffredinol o'r farn bod y Cyngor yn debygol o wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus ar gyfer 2014-15.

Cynigion ar gyfer gwella

C1	Er mwyn cyflawni ei amcan i foderneiddio gwasanaethau, dylai'r Cyngor barhau â'i waith i fynd i'r afael â gwendidau yn ei Wasanaeth Adnoddau Dynol Corfforaethol.
C2	Dylai'r Cyngor sicrhau bod rolau a chyfrifoldebau yn glir ar gyfer cyflawni ei amcan i ddarparu tai fforddiadwy.

Adroddiad manwl

Cyflwyniad

- 6 O dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol gyflwyno adroddiad bob blwyddyn ar ba mor dda y mae cynghorau, awdurdodau tân ac achub ac awdurdodau parciau cenedlaethol yng Nghymru yn cynllunio gwelliant wrth ddarparu eu gwasanaethau. Mae **Atodiad 1** yn rhoi rhagor o wybodaeth am bwerau a dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan y Mesur. Gyda chymorth gan arolygiaethau yng Nghymru, Estyn (ar gyfer addysg), Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC) a Chomisiynydd y Gymraeg, rydym wedi llunio darlun o'r hyn y mae pob cyngor neu awdurdod yng Nghymru yn ceisio ei gyflawni, sut mae'n gwneud hynny, a'r cynnydd y mae'r Cyngor wedi'i wneud ers i'r Archwilydd Cyffredinol gyhoeddi ei adroddiad gwella blynyddol diwethaf. Mae'r adroddiad hefyd yn seiliedig ar hunanasesiad y Cyngor ei hun. Yn olaf, gan ystyried hyn oll, daw'r adroddiad i gasgliad ynghylch pa un a yw'r Archwilydd Cyffredinol o'r farn bod y Cyngor yn debygol o wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus ar gyfer 2014-15.
- 7 Nid ydym yn cynnal adolygiad blynyddol cynhwysfawr o holl drefniadau na holl wasanaethau'r Cyngor. Mae'r casgliadau yn yr adroddiad hwn yn seiliedig ar ein gwybodaeth gronol a chyffredin a chanfyddiadau'r gwaith wedi'i flaenoriaethu a gyflawnwyd eleni.
- 8 O ystyried yr ystod eang o wasanaethau a ddarperir a'r heriau y mae'r Cyngor yn eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na baem wedi dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
- wneud cynigion ar gyfer gwella - os caiff cynigion eu gwneud i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella - os caiff argymhelliad ffurfiol ei wneud, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig a chyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymell y dylai Gweinidogion Llywodraeth Cymru ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 9 Rydym am wybod a yw'r adroddiad hwn yn rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen arnoch ac a yw'n hawdd ei ddeall. Gallwch fynegi eich barn drwy anfon e-bost atom yn info@wao.gov.uk neu ysgrifennu atom yn 24 Heol y Gadeirlan, Caerdydd, CF11 9LJ.

Gwnaeth y Cyngor gynnydd da i gyflawni gwelliannau ym mhob un o'i amcanion â blaenoriaeth ar gyfer 2012-13 ond mae angen iddo wneud gwelliannau pellach mewn rhai gwasanaethau allweddol

Gweithiodd y Cyngor yn effeithiol gyda'i bartneriaid busnes i gyflwyno mentrau sy'n cefnogi'r economi leol

- 10 Roedd amcanion gwella'r Cyngor ar gyfer 2012-13 i ddatblygu'r economi yn cynnwys chwe chanlyniad bwriadedig:
- bydd y seilwaith sy'n cysylltu'r sir â'r rhanbarth ehangach a thu hwnt yn galluogi unigolion a busnesau yn Sir Ddinbych i gystadlu'n effeithiol mewn marchnadoedd ehangach am swyddi a masnach;
 - bydd gan Sir Ddinbych weithlu sy'n meddu ar y sgiliau gofynnol i sicrhau twf busnes;
 - bydd busnesau yn datblygu ac yn tyfu yn Sir Ddinbych;
 - manteisir i'r eithaf ar gryfderau economaidd presennol Sir Ddinbych yn ogystal â'i botensial newydd.
 - caiff trefi a chymunedau eu hadfywio; a
 - chaiff lefelau amddifadedd mewn rhannau o'r Rhyl a Dinbych uchaf eu lleihau.
- 11 Mae'r Cyngor wedi chwarae rhan weithredol, ynghyd â'r pum awdurdod unedol arall yng Ngogledd Cymru, wrth sefydlu Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru. Mae'r Cyngor yn gefnogwr brwd o'r bwrdd, ac mae'n cydnabod bod lles economaidd y Sir yn dibynnu'n fawr ar yr hyn sy'n digwydd y tu hwnt i'w ffiniau yn ogystal ag oddi mewn iddynt. Gwnaed pob partner yn gyfrifol am ddatblygu blaenoriaethau cytûn y Bwrdd.

Mae'r Bwrdd wrthi'n datblygu Cynllun Buddsoddi mewn Seilwaith integredig - sy'n cynnwys datblygu achos economaidd dros fuddsoddi mewn gwaith i drydaneiddio'r rheilffyrdd yng Ngogledd Cymru - a Chynllun Datblygu Sgiliau.

- 12 Yn ystod 2012-13, canolbwyntiodd gweithgareddau sy'n gysylltiedig â'r canlyniad hwn ar gydweithio â'r Cyngorau Sgiliau Sector a Gyrfa Cymru i nodi bylchau o ran sgiliau a pharatoi cyngor a chysiau hyfforddi i gefnogi pobl ifanc. Er enghraifft, trafododd y Cyngor gytundeb datblygu â Strategaeth Dinas y Rhyl a pherchenogion safle'r hen Honey Club; wrth i'r safle gael ei ailddatblygu yn westy a bwyty, bydd hyfforddiant wedi'i deilwra yn helpu trigolion lleol i feithrin y sgiliau gofynnol pan fydd cyflogi staff yn dechrau.
- 13 Fel y gwelwyd yn 2011-12, ni lwyddwyd i gyflawni'r targed i leihau nifer y bobl sy'n hawlio Lwfans Ceisio Gwaith o gymharu â lefelau cyfartalog yng Nghymru, ond mae'r dangosydd hwn wedi amrywio ac efallai nad yw'n adlewyrchu effeithiolrwydd gwaith y Cyngor o ran cefnogi twf economaidd. Mae'r gostyngiad dros y ddwy flynedd diwethaf yng nghanran y gweithgarwch economaidd yn Sir Ddinbych a'r gostyngiad yn nifer absoliwt y bobl sy'n hawlio Lwfans Ceisio Gwaith yn duedd gadarnhaol.
- 14 Yn ein Hadroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, nodwyd ei bod yn anodd mesur effaith ymyriadau'r Cyngor o ran helpu i ddatblygu'r economi leol. Sefydlodd Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru gyfres o fesurau canlyniadau yn ddiweddar er mwyn mesur cynnydd yn y dyfodol ond ni fydd yn gallu cyflwyno adroddiad

ar y mesurau hyn tan y flwyddyn nesaf. Mae diffyg data sylfaenol mewn llawer o'r dangosyddion hyn ac efallai y caiff rhagor o fesurau eu cyflwyno i adlewyrchu natur ddynamig datblygiad economaidd. Mae hyn yn golygu na fydd y Cyngor yn gallu monitro yn gadarn y cynnydd yn erbyn ei ganlyniadau sy'n gysylltiedig â'r economi tan ddiwedd 2014-15.

- 15 Yn y cyfamser, fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi dechrau defnyddio data economaidd trydydd parti, fel yr hyn a gynhyrchwyd gan y Swyddfa Ystadegol Gwladol, er mwyn monitro newidiadau yn yr economi leol. Er bod ystod eang o ffactorau allanol yn dylanwadu ar yr ystadegau hyn, gallant fod yn ffynhonnell werthfawr o wybodaeth am faterion economaidd lleol, rhanbarthol a chenedlaethol. Mae'r ystadegau'n helpu'r Cyngor i nodi meysydd lle mae angen gwneud gwelliannau sylweddol; er enghraifft, er mai cyfran gymharol fach o drigolion o oedran gweithio y Sir sydd heb unrhyw gymwysterau o gwbl, ceir cyfran uwch na'r cyfartaledd o drigolion o oedran gweithio sy'n meddu ar gymwysterau Lefel 2 neu uwch. Felly, er bod gan drigolion sy'n chwilio am waith gymwysterau sylfaenol, ni fydd llawer ohonynt yn gallu cystadlu'n effeithiol am swyddi gwag sy'n gofyn am gymwysterau lefel uwch. Un o brif heriau'r Cyngor fydd meithrin dealltwriaeth gadarn o iechyd yr economi leol a defnyddio'r ddealltwriaeth honno i ddylanwadu ar y ffordd y mae'n rhoi cymorth.
- 16 Mae prosiectau unigol i ddatblygu'r economi wedi parhau i wneud cynnydd. Llwyddodd y Cyngor a'i bartneriaid i barhau i gefnogi nifer o brosiectau cyfalaf gan gynnwys cwblhau pont newydd Harbwr y Foryd a gwelliannau i'r harbwr. Mae pont cerdded a beicio Pont y Ddraig, sy'n ymestyn dros aber afon Clwyd,

yn rhan o brosiect datblygu gwerth £10.5 miliwn ac mae'n cynnwys sgwâr cyhoeddus ac adeilad ar y cei fel canolbwynt i'r harbwr, y twyni tywod cyfagos a'r traethau.

- 17 Canolbwyntiodd y Cyngor ar helpu i gyflawni prosiectau a nodwyd yn y saith Cynllun Tref ac Ardal, fel sefydlu 'tîm y dref' yn Rhuthun er mwyn annog busnesau, atyniadau i ymwelwyr a digwyddiadau i weithio mewn ffordd fwy cydgysylltiedig. Gwnaed cynnydd da hefyd i ddatblygu cynlluniau cynaliadwy ar gyfer ariannu prosiectau yn y dyfodol yn dilyn cynnig aflwyddiannus am arian gan Gronfa Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid Llywodraeth Cymru i gefnogi mentrau yn y Rhyl.

Mae'r Cyngor wedi gwneud rhywfaint o gynnydd i wella perfformiad ym maes addysg ond cydnabu fod angen gwneud rhagor o gynnydd yng nghyfnod allweddol 3

- 18 Blaenoriaeth Cynllun Corfforaethol adran addysg y Cyngor yw gwella perfformiad ac ansawdd adeiladau ysgolion. Ar y cyfan, mae'r Cyngor o'r farn ei fod wedi gwneud cynnydd cadarnhaol a'i fod mewn sefyllfa dda i gyflawni ei gynlluniau o ran ysgolion ar gyfer yr 21ain ganrif, a'i fod wedi gwneud cynnydd da i gyflawni ei raglen Moderneiddio Addysg. Mae wedi cytuno ar fframwaith priodol ar gyfer adfywio ysgolion ac mae'n cyflawni'r fframwaith hwn drwy broses effeithiol o adolygiadau ardal. Cynhaliodd Estyn arolygiadau mewn 10 ysgol yn Sir Ddinbych yn ystod blwyddyn academaidd 2012-13. Mae canlyniadau'r arolygiadau'n cymharu'n ffafriol â'r rheini mewn cynghorau eraill; roedd 90 y cant o'r graddau a ddyfarnwyd yn rhai 'da' neu 'rhagorol', ac ni ddyfarnwyd unrhyw raddau anfodddhaol.

- 19 Dengys ein hadolygiad o ddata perfformiad ym maes addysg fod disgyblion mewn ysgolion cynradd yn Sir Ddinbych ar y cyfan wedi cyflawni yn foddhaol yn 2013. Roedd canlyniadau yn y Cyfnod Sylfaen (disgyblion saith oed) a Chyfnod Allweddol 2 wedi gwella o gymharu â 2012, a hynny ar gyfradd gymharol debyg i gyfartaledd Cymru. Yn 2013, cyflawnodd 84.9 y cant o ddisgyblion saith oed yn Sir Ddinbych y dangosydd Cyfnod Sylfaen, uwchlaw cyfartaledd Cymru sef 83 y cant, a'r wythfed canran uchaf yng Nghymru. Yng nghyfnod allweddol 2, cyflawnodd 86 y cant o ddisgyblion y dangosydd pynciau craidd o gymharu ag 84.3 y cant ledled Cymru gyfan, sef y nawfed canran uchaf. Drwy gymharu perfformiad mewn ysgolion cynradd yn Sir Ddinbych â pherfformiad mewn ysgolion â lefelau tebyg o amddifadedd ledled Cymru, gwelir yn gyffredinol bod ysgolion yn Sir Ddinbych wedi perfformio ar yr un lefel â'r disgwyl yn y Cyfnod Sylfaen ac yng nghyfnod allweddol 2.
- 20 Perfformiad cymysg a welwyd ymhlith disgyblion mewn ysgolion uwchradd yn 2013. Yng nghyfnod allweddol 3, roedd cyfran y disgyblion 14 oed a gyflawnodd y dangosydd pynciau craidd, fel y'i mesurwyd gan asesiadau athrawon, islaw cyfartaledd Cymru ym mhedair o'r pum mlynedd diwethaf, gyda 75 y cant yn cyflawni'r dangosydd hwnnw yn 2013. Er ei bod yn well na chanran 2012, gwelwyd cyfartaledd Cymru yn gwella i 77 y cant, gan olygu bod gan Sir Ddinbych y chweched canran isaf yng Nghymru o ran perfformiad. O gymharu ag ysgolion â lefelau tebyg o amddifadedd mewn mannau eraill yng Nghymru, canlyniadau gwan a welwyd mewn ysgolion yn Sir Ddinbych. Mae cyfran y disgyblion sy'n cyflawni lefelau uwch o'r Cwricwlwm Cenedlaethol (Lefel 6 a Lefel 7) yn Sir Ddinbych yn sylweddol is mewn Cymraeg, Saesneg a gwyddoniaeth na chyfartaledd Cymru.
- 21 Mae gan wasanaeth gwella ysgolion rhanbarthol newydd Gogledd Cymru, 'GwE', a ddechreuodd ei waith ym mis Ebrill 2013, y potensial i hyrwyddo safonau gwell mewn ysgolion. Mae gan GwE hefyd y potensial i wella cysondeb asesiadau athrawon ledled Gogledd Cymru, mater a all effeithio ar ddibynadwyedd data am berfformiad disgyblion yn y Cyfnod Sylfaen a chyfnodau allweddol 2 a 3.
- 22 Fodd bynnag, roedd cyfran y disgyblion 16 oed yn Sir Ddinbych sy'n cyflawni Trothwy Lefel 2 (sy'n cyfateb i bum gradd TGAU dda neu fwy) wedi cyrraedd 85.7 y cant yn 2013, ymhell uwchlaw cyfartaledd Cymru, a'r ganran uchaf namyn un yng Nghymru. Mae perfformiad yn erbyn y mesurau hyn wedi gwella bron 18 pwynt canran dros y pedair blynedd diwethaf tra bod cyfartaledd Cymru wedi cynyddu ond 11 pwynt canran. Roedd pump o'r wyth ysgol uwchradd yn Sir Ddinbych yn y chwarter uchaf o gymharu ag ysgolion mewn mannau eraill yng Nghymru.
- 23 Serch hynny, gwelwyd cyfran y disgyblion yr oedd eu cymwysterau TGAU yn cynnwys graddau da mewn Cymraeg (iaith gyntaf) neu Saesneg a mathemateg yn gostwng ychydig yn 2013 i 53.4 y cant, dim ond ychydig uwchlaw cyfartaledd Cymru. Mae'r Cyngor yn ymwybodol y dylai perfformiad yn erbyn y mesur hwn fod yn well. Gwelwyd cyfran y bobl ifanc sy'n gadael yr ysgol yn

1 Er mwyn cyflawni'r dangosydd pwnc craidd, rhaid i ddisgybl gyrraedd lefel ddisgwyliedig y cwricwlwm cenedlaethol mewn Cymraeg (iaith gyntaf) neu Saesneg, mathemateg a gwyddoniaeth.

- 16 oed yn Sir Ddinbych nad ydynt yn symud ymlaen i addysg bellach, hyfforddiant na chyflogaeth yn gostwng yn sylweddol yn 2012, sef y flwyddyn ddiweddaraf y mae data ar gael ar ei chyfer, i 2.9 y cant. Dyma'r pumed canran isaf ymhlith cynghorau yng Nghymru, ac mae'n ffigur sylweddol well na chyfartaledd Cymru, sef 4.2 y cant.
- 24 Gwelwyd cyfraddau presenoldeb mewn ysgolion cynradd ac uwchradd yn gostwng ychydig yn ystod 2012/13. Mewn ysgolion cynradd, mae cyfraddau presenoldeb yn cymharu'n ffafriol â chyfartaledd Cymru ac mae cyfraddau presenoldeb mewn ysgolion unigol yn cymharu'n dda ag ysgolion tebyg mewn mannau eraill yng Nghymru. Mewn ysgolion uwchradd, fodd bynnag, gwelwyd cyfraddau presenoldeb yn gostwng ychydig i 92.4 y cant, ychydig islaw cyfartaledd Cymru. Dengys cymariaethau ag ysgolion tebyg mewn mannau eraill yng Nghymru nad oedd cyfraddau presenoldeb mewn chwe ysgol yn Sir Ddinbych yn 2012-13 yn cymharu'n dda â chyfraddau mewn ysgolion tebyg ledled Cymru.
- 25 Mae nifer y gwaharddiadau parhaus a chyfnod penodol hwy o ysgolion uwchradd yn Sir Ddinbych yn isel. Yn ystod blwyddyn academaidd 2012-13, Sir Ddinbych oedd â'r gyfradd isaf namyn un yng Nghymru ar gyfer gwaharddiadau tymor penodol sy'n para chwe diwrnod neu fwy. Roedd cyfradd y gwaharddiadau tymor penodol byrrach ychydig islaw cyfartaledd Cymru.
- 26 Mae'r Cyngor wedi llwyddo i fynd ar drywydd polisi i leihau nifer y disgyblion y mae ganddo ddatganiad o anghenion addysgol arbennig ar eu cyfer. Mae nifer y datganiadau a ddelir wedi gostwng flwyddyn ar ôl blwyddyn o 551 ym mis Ionawr 2007 i 372 yn 2013. Mae'r gostyngiad hwn yn y galw am ddatganiadau yn helpu i sicrhau bod adnoddau arbenigol fel seicolegwyr addysgol yn gallu gwneud defnydd gwell o'u harbenigedd ac mae hefyd wedi galluogi'r Cyngor i sicrhau bod y disgyblion hynny y mae angen datganiad arnynt yn ei gael yn brydlon.
- 27 Mae'r gwaith o foderneiddio ystâd ysgolion y Cyngor yn parhau. Ers 2009, mae cyfres o adolygiadau ardal wedi arwain at ostyngiad yn nifer yr ysgolion cynradd a gynhelir gan y Cyngor o 53 i 47. At hynny, mae adeiladau ysgolion wedi cael eu hadnewyddu a, lle y bo angen, eu hymestyn. Daeth arolwg o adeiladau ysgolion yn 2009-10 i'r casgliad bod angen gwneud gwaith cynnal a chadw sylweddol ar ychydig dros draean o adeiladau ysgolion y Cyngor. Gwnaed gwaith adfer mewn rhai o'r ysgolion yn y categori hwn ac mae ysgolion eraill wedi'u cynnwys mewn cynlluniau moderneiddio'r Cyngor ar gyfer y dyfodol. Fodd bynnag, erys o leiaf wyth ysgol lle mae ansawdd y cyfleusterau yn parhau'n broblem sylweddol.

- 28 Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod digon o leoedd ar gael mewn ysgolion, a hynny mewn modd effeithlon. Ym mis Ionawr 2013, roedd tua 1,500 o leoedd gwag mewn ysgolion cynradd (16.6 y cant o'r cyfanswm) ar draws y 47 o ysgolion. Er ei bod yn uwch na tharged Llywodraeth Cymru, sef 10 y cant, mae'r ganran hon ychydig islaw cyfartaledd Cymru, sef 17.6 y cant. Ar draws yr wyth o ysgolion uwchradd, roedd 1,244 o leoedd gwag, sef 16.2 y cant o'r cyfanswm. Mae'r ganran hon hefyd islaw cyfartaledd Cymru, sef 18.7 y cant.
- 29 Roedd gwariant net a gyllidebwyd ar addysg ar gyfer 2013-14, sef £5,135 fesul disgybl, ychydig yn uwch na chyfartaledd Cymru, sef £4,992 fesul disgybl. Mae cost gros darpariaeth ysgolion cynradd, gan ystyried arian a ddirprwywyd ac arian nas dirprwywyd, ac eithrio cludiant o'r cartref i'r ysgol, ychydig uwchlaw cyfartaledd Cymru, sef £4,614 fesul disgybl. Mae cost gros darpariaeth uwchradd ychydig islaw cyfartaledd Cymru, sef £5,081 fesul disgybl.
- 30 Gwelwyd lefel y cronfeydd wrth gefn a ddelir gan ysgolion yn Sir Ddinbych yn cynyddu'n sylweddol yn ystod 2012-13 i £2.9 miliwn. Gyda £190 wrth gefn fesul disgybl, dyma'r lefel uchaf namyn tri ymhlith cynghorau yng Nghymru. Fodd bynnag, mae'r crynodeb o'r sefyllfa ariannol yn celu amrywiadau sylweddol rhwng ysgolion. Gwelwyd mwy na chwarter yr ysgolion yn cario gwargedion o fwy na 10 y cant o'u cyllidebau ymlaen i flwyddyn ariannol 2013-14, ond dechreuodd 19 y cant o'r ysgolion y flwyddyn â diffygion. Mewn nifer fach o achosion, mae diffygion hirsefydledig wedi dechrau cynyddu unwaith eto ar ôl cyfnod o ostyngiad graddol.

Mae cyflwr y rhan fwyaf o'r ffyrdd yn Sir Ddinbych wedi gwella

- 31 Mae'r Cyngor wedi pennu targedau uchelgeisiol iddo'i hun i bennu p'un a yw ansawdd ei ffyrdd yn gwella. Ei uchelgais newydd yw sicrhau, erbyn 2017, y bydd llai na phump y cant o ffyrdd dosbarth A a B a llai na 10 y cant o ffyrdd dosbarth C mewn cyflwr gwael yn gyffredinol. Gwnaeth y Cyngor gynnydd da yn 2012-13 yn erbyn y mwyafrif o'i dargedau ar gyfer gwella cyflwr ffyrdd. Gwelwyd dangosyddion ar gyfer cyflwr ffyrdd dosbarth A a B yn gwella hefyd ond prin yw'r cynnydd a welwyd o ran ffyrdd dosbarth C ac mae 13.9 ohonynt yn parhau mewn cyflwr gwael.
- 32 Fel y nodwyd gennym yn ein Hadroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, un o'r rhesymau dros gadw ffyrdd mewn cyflwr da yw gwella diogelwch. Mae'r Cyngor bellach yn monitro diogelwch ar y ffyrdd drwy fesurau i wrthsefyll sgidio, damweiniau fesul cilomedr, nifer y bobl sy'n manteisio ar hyfforddiant beicio a diogelwch, a hawliadau yswiriant. Yn 2012-13, llwyddodd yr holl ddangosyddion hyn i gyflawni targedau'r Cyngor a chaiff adroddiad ar fesurau perfformiad newydd ei gyflwyno yn 2014 ar gyfer canran y diffygion ar ffyrdd a atgyweiriwyd o fewn amseroedd targed a chanran y llwybrau allweddol sydd â chyrbiau isel.
- 33 Yn 2012-13, nodwyd £3.4 miliwn ar gyfer gwaith priffyrdd mawr gan fod cyflwr ffyrdd yn flaenoriaeth i'r Cyngor. Fodd bynnag, nododd y Cyngor yn ei Adroddiad Blynyddol fod hwn yn faes y mae angen ei wella fel mater o flaenoriaeth, gan mai dim ond 86 y cant o'r rhaglen cyfalaf cynnal a chadw priffyrdd arfaethedig a gyflawnwyd yn 2012-13.

Mae'r Cyngor yn parhau i wella lles ei ddinasyddion mwyaf agored i niwed

- 34 Yn ei hadolygiad a'i gwerthusiad o wasanaethau gofal cymdeithasol yn 2012-13, daeth AGGCC i'r casgliad bod y Cyngor yn parhau i wella lles ei ddinasyddion mwyaf agored i niwed. Mae'r adroddiad yn disgrifio newidiadau cadarnhaol mewn gwasanaethau oedolion a phlant.
- 35 Canfu AGGCC fod pwyslais y Cyngor ar ymyrryd yn gynnar, atal ac ailalluogi yn parhau i alluogi mwy o bobl i fyw'n annibynnol. O ganlyniad, mae angen i lai o oedolion gael eu derbyn i'r ysbyty neu gartref gofal preswyl ac mae'r Cyngor yn gallu cynnig gwasanaeth mwy cynhwysfawr i deuluoedd wrth i'w anghenion newid. Mae mwy o bobl yn gallu cael gafael ar gymorth parhaus yn eu cymunedau eu hunain ac mae'r Cyngor yn rhoi pwyslais cynyddol ar ddewis a rheolaeth bersonol drwy hyrwyddo taliadau uniongyrchol a chymorth wedi'i anelu at ddinasyddion.
- 36 Mae'r Cyngor yn ymgysylltu'n weithredol â phobl sy'n defnyddio ei wasanaethau a noda AGGCC fod tystiolaeth dda bod safbwyntiau defnyddwyr wedi'u cynnwys mewn gwaith i ddatblygu a gwella gwasanaethau. Mae Sir Ddinbych yn darparu gwybodaeth, cyngor a chanllawiau da ar ei wasanaethau, ond mae angen gwneud rhagor o waith er mwyn helpu defnyddwyr i ddeall y pwyslais newydd ar atal a galluogi mewn gwasanaethau oedolion.
- 37 Yn 2011-12, adolygwyd cynlluniau gofal llai o oedolion nag mewn blynyddoedd blaenorol a nodwyd hyn gan AGGCC fel maes i'w wella. Mae adroddiad 2012-13 AGGCC yn cadarnhau fod amseroldeb adolygiadau wedi gwella; mae perfformiad y Cyngor yn y maes hwn bellach ymhlith y gorau yng Nghymru a bydd hyn yn helpu'r Cyngor i sicrhau bod pobl yn cael y gwasanaeth cywir i ddiwallu eu hanghenion. Fodd bynnag, mae angen i'r Cyngor bennu canlyniadau mesuradwy clir er mwyn helpu i werthuso gwasanaethau sy'n bodoli eisoes.
- 38 Mae amseroldeb asesiadau o fewn gwasanaethau plant hefyd wedi gwella. Mae hyn wedi gwella'r gallu i gael gafael ar wasanaethau a'r broses o reoli achosion. Mae gwasanaethau i blant sy'n derbyn gofal yn parhau i fod yn faes sy'n peri pryder, fodd bynnag; mae cyfran y plant sy'n derbyn gofal yn Sir Ddinbych sy'n cael asesiadau iechyd a phrofion deintyddol ymhlith yr isaf yng Nghymru; mae'r ganran o blant sy'n cael eu lleoli deirgwaith neu fwy wedi dyblu dros y tair blynedd diwethaf; ac mae llai o blant sy'n derbyn gofal nag o'r blaen yn cael cynllun sefydlogrwydd o fewn y cyfnod gofynnol. Noda AGGCC fod angen gwneud gwaith i wella sefydlogrwydd y plant hyn a sicrhau bod eu hanghenion gofal iechyd ac addysg yn cael eu diwallu.
- 39 Mae angen gwneud rhagor o waith i wella'r cymorth a roddir i ofalwyr yn Sir Ddinbych. Noda AGGCC fod gan y Cyngor strategaethau ar waith i wella gwasanaethau ac mae'n gweithio gydag asiantaethau trydydd sector a grwpiau gofalwyr yng Ngogledd Cymru i ddarparu cymorth gwell.

- 40 Mae'r Cyngor yn ymrwymedig i gydweithio ac mae wedi arwain a chefnogi nifer o fentrau aml-asiantaeth yn effeithiol. Mae gwaith partneriaeth wedi galluogi'r Cyngor i ddatblygu a darparu gwasanaethau wedi'u hailstrwythuro ac mae hyn wedi gwella ansawdd y gofal a ddarperir yn y sir. Noda AGGCC fod cydberthnasau ag asiantaethau partner yn dda ar lefel unigol a sefydliadol, er bod rhai heriau o ran ymgysylltu'n effeithiol ar lefel strategol â'r strwythurau newydd o fewn y bwrdd iechyd lleol.
- 41 Un o'r prif bethau y bydd cynlluniau Llywodraeth y DU ar gyfer diwygio lles yn canolbwyntio arno yw newidiadau i Fudd-dal Tai, gyda'r nod o leihau gwariant blynyddol tua £2.3 biliwn. Mae'r rhain yn cynnwys gostwng cyfraddau Lwfans Tai Lleol ar gyfer hawlwyd yn y sector rhentu preifat a didyniadau mewn taliadau i denantiaid yn y sector cymdeithasol sy'n byw mewn cartrefi a danfeddiannir. Ers mis Ebrill 2013, mae'r Llywodraeth hefyd wedi cyflwyno cap ar gyfanswm y budd-daliadau y gall pobl o oedran gweithio eu cael. Bydd yr holl newidiadau hyn yn golygu y bydd miloedd o gartrefi ym Mhrydain Fawr yn cael llai o fudd-daliadau, gan arwain at ddewisiadau anodd iddynt am y ffordd y maent yn defnyddio eu harian ac yn ymdopi o ddydd i ddydd.
- 42 Cyflwynodd y Cyngor a'i bartneriaid gyfres o brosiectau rhyng-gysylltiedig er mwyn ceisio mynd i'r afael â thlodi a gwella ansawdd bywyd trigolion o ardaloedd mwy difreintiedig y sir. Er enghraifft, sicrhawyd bod teuluoedd yn gallu cael gafael ar ymwelwyr iechyd, gofal plant a rhaglenni rhianta er mwyn paratoi plant sy'n dechrau yn yr ysgol yn well. Mae'r Cyngor hefyd wedi cydweithio â phartneriaid i sicrhau bod pobl yn gallu cael gafael ar gyngor a chanllawiau ar les, tai a chyflogaeth yn lleol er mwyn helpu'r rhai sy'n agored i newid i gael y cymorth y mae ganddynt yr hawl iddo. Gwelwyd gwaith yn parhau hefyd ar brosiect Gwella Tai Gorllewin y Rhyl a Phrosiect Cartrefi Gwag Sir Ddinbych, er mai prin fu llwyddiant y Cyngor hyd yma yn y maes hwn.
- 43 Mae'r amser cyfartalog a gymerir gan y Cyngor i brosesu hawliadau budd-dal yn gwella, gan ostwng o 15 diwrnod yn 2011-12 i 12 diwrnod yn 2012-13. Erys hyn yn sylweddol well na chyfartaledd Cymru, sef 20 diwrnod. Mae'r amser a gymerir i brosesu newidiadau mewn amgylchiadau yn parhau yr un fath ag ar gyfer 2011-12, sef pum diwrnod. Mae hyn ychydig yn well na chyfartaledd Cymru, sef chwe diwrnod.
- 44 Er bod cyflymder prosesu yn bwysig, mae nifer o fesurau eraill sy'n helpu i roi darlun llawn o ba mor dda y mae'r Cyngor yn prosesu ceisiadau am fudd-dal tai. Canfu dadansoddiad o'r mesurau hyn, fel canran yr hawliadau newydd a benderfynwyd o fewn 14 diwrnod ar gyfer 2012-13, fod perfformiad wedi dirywio, ond, yn dilyn camau gan reolwyr, mae'r dangosyddion hyn wedi gwella yn ystod 2013-14.

Mae'r Cyngor wedi gweithio'n effeithiol i gadw amgylchedd Sir Ddinbych yn ddeniadol ond mae angen gwneud rhagor o waith i leihau achosion o dipio anghyfreithlon a gwella boddhad trigolion

- 45 Mae'r Cyngor yn defnyddio amrywiaeth o ddangosyddion lleol i farnu llwyddiant wrth godi ymwybyddiaeth o faterion megis sbwriel a baw cŵn fel rhan o'i waith i sicrhau strydoedd glân a thaclus yn Sir Ddinbych. Mae'r 'Mynegai Glendid', sy'n mesur glendid cyffredinol priffyrdd a thir o fewn y sir, ymhlith y gorau a gofnodwyd yng Nghymru. Fodd bynnag, roedd nifer yr achosion o dipio anghyfreithlon a gofnodwyd yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer cynghorau eraill yng Nghymru, ac mae'r Cyngor wedi nodi hyn fel maes i'w wella.
- 46 Cynhaliodd y Cyngor arolwg preswylwyr yn 2013 a nododd lefel uchel o anfodddad ymhlith trigolion (51 y cant) o ran nifer yr achosion o faw cŵn yn yr ardal. Lansiodd y Cyngor ei ymgyrch i atal baw cŵn yn ddiweddar, sef 'Carwch eich Ci, Parchwch yr Amgylchedd'. Nod yr ymgyrch yw annog perchenogion cŵn i fod yn gyfrifol ond hefyd i wella'r ffordd y gallai trigolion roi gwybod am broblemau. Mae'r Cyngor hefyd wedi cyflogi tîm o swyddogion gorfodi amgylcheddol a all ymateb i gwynion yn ogystal ag olrhain troseddwyd a rhoi dirwyon. Gwnaed gwaith gorfodi wedi'i dargedu mewn nifer o ardaloedd gan gynnwys gosod arwyddion, dosbarthu llythyrau, siarad â pherchenogion cŵn, darparu bagiau gwastraff, a dosbarthu cardiau post â rhifau ffôn i roi gwybod am ddigwyddiadau. Er bod yr ymgyrch wedi codi ymwybyddiaeth pobl o'r broblem yn ymwneud â baw cŵn, mae'n

rhy gynnar i weld a yw boddhad trigolion â'r mater hwn wedi gwella.

Mae'r Cyngor wedi helpu i atal nifer o bobl rhag mynd yn ddigartref ond mae ei waith i sicrhau bod pobl yn gallu cael gafael ar dai fforddiadwy wedi bod yn llai effeithiol

- 47 Mae Blaenoriaeth y Cyngor ar gyfer Gwella ym maes tai yn ehangach na gwella ansawdd stoc y Cyngor yn unig. Mae'r Cyngor hefyd yn awyddus i weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod digon o gartrefi fforddiadwy o ansawdd digonol ar gael, a helpu pobl sy'n ddigartref neu sydd ar fin bod yn ddigartref.
- 48 Yn Sir Ddinbych, gwelwyd tuedd debyg i'r hyn a welwyd mewn mannau eraill yng Nghymru gyda nifer gynyddol o deuluoedd yn cael eu derbyn yn ddigartref. Fodd bynnag, mae Gwasanaeth Digartref y Cyngor wedi gweld cynnydd yn nifer y bobl sy'n gofyn am gymorth ers 2012. Parhaodd y Cyngor i gymryd camau ardderchog i atal digartrefedd yn 2012-13, gan berfformio orau ymhlith cynghorau yng Nghymru.
- 49 Yn 2012-13, roedd nifer y teuluoedd a dderbyniwyd yn ddigartref ac y rhoddyd blaenoriaeth i'w hanghenion ymhlith yr isaf yng Nghymru ac yn sgil hynny, roedd nifer y teuluoedd digartref mewn llety dros dro, ar gyfartaledd, yn is nag mewn cynghorau eraill yng Ngogledd Cymru. Roedd y cyfnod cyfartalog yr oedd teuluoedd digartref yn ei dreulio mewn llety dros dro yn Sir Ddinbych hefyd yn isel ac yn cynrychioli perfformiad chwarter uchaf ymhlith cynghorau yng Nghymru.

- 50 Mae Llywodraeth Cymru wedi annog mwy o gamau gweithredu gan yr wyth cyngor yng Nghymru, gan gynnwys Cyngor Sir Ddinbych, a fethodd â chyrraedd Safon Ansawdd Tai Cymru erbyn y dyddiad targed gwreiddiol, sef 2012. Yn wreiddiol, roedd y Cyngor yn credu y byddai'n cydymffurfio'n llawn â'r safon erbyn 2012. Fodd bynnag, dim ond 86 y cant o'r cartrefi rhent a reolir gan y Cyngor a gyrhaeddodd y Safon yn 2012. Nod presennol y cyngor yw sicrhau cydymffurfiaeth lawn erbyn mis Ebrill 2014.
- 51 Nododd y Cyngor welliannau mewn amseroedd ymateb ar gyfer categorïau atgyweiriadau brys ac atgyweiriadau nad ydynt yn rhai brys yn ystod 2012-13, ond mae methiant y Cyngor i sicrhau cydymffurfiaeth lawn yn gyson â deddfwriaeth yn ymwneud â chwblhau profion diogelwch nwy blynyddol yn ei stoc tai yn destun pryder y mae'r Cyngor bellach yn cymryd camau i fynd i'r afael ag ef.
- 52 Mae'r Cyngor yn cymryd camau i geisio sicrhau cyflenwad digonol o gartrefi fforddiadwy ac mae'n cydnabod bod llai na chwarter y tai fforddiadwy yr amcangyfrifwyd bod eu hangen wedi'u hadeiladu yn 2012-13. Roedd y 61 o gartrefi fforddiadwy a gwblhawyd yn Sir Ddinbych yn ystod y ddwy flynedd ers 2011 yn llai na'r 154 o gartrefi a gwblhawyd yn 2010-11. Mae'r Cyngor yn cymryd camau i geisio sicrhau cyflenwad digonol o gartrefi fforddiadwy ac mae wedi pennu targed i gwblhau 570 o gartrefi newydd rhwng 2012 a 2017. Fodd bynnag, roedd cynnydd yn ystod 2012-13 islaw targed y Cyngor. Yn ogystal â'i waith parhaus i ddarparu eiddo fforddiadwy yn y sir, mae'r Cyngor hefyd yn gweithio'n agos gyda phartneriaid eraill i nodi amrywiaeth

o fentrau newydd i gynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy yn y dyfodol, ond nid yw'r Strategaeth Tai bresennol yn nodi'n ddigon clir rolau a chyfrifoldebau i gyflawni'r targed ar gyfer tai fforddiadwy erbyn 2017. Mae'r Cyngor wrthi'n cynnal adolygiad o'r ffordd y bydd yn cyflawni ei darged ar gyfer tai fforddiadwy.

Mae'r Cyngor wedi sicrhau rhywfaint o effeithlonrwydd wrth foderneiddio gwasanaethau ond bu diffyg cynnydd gan y gwasanaeth Adnoddau Dynol i gyflawni targedau

- 53 Mae'r Cyngor yn diffinio llwyddiant o ran sicrhau effeithlonrwydd a gwasanaethau gwell i gwsmeriaid yn bennaf drwy fesur adborth cadarnhaol gan gwsmeriaid, y gallu i sicrhau Cytundebau Canlyniadau â Llywodraeth Cymru a llwyddiant prosiectau'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd yn adrodd ar ei gynnydd yn unol â dangosyddion cenedlaethol statudol Llywodraeth Cymru.
- 54 Mae'r Cyngor wedi gwneud rhywfaint o gynnydd o ran ei amcan gwella i ddatblygu a gwella gwasanaethau. Un o'r prif ddangosyddion ar gyfer yr amcan hwn yw nifer y cwynion a wneir i'r Cyngor a pha mor gyflym yr ymatebir iddynt. Gwelwyd y ddau ddangosydd yn gwella yn 2012-13 ond mae'r Cyngor yn anelu at welliannau pellach dros gyfnod y Cynllun Corfforaethol. Dangosodd Arolwg Preswylwyr 2013, er bod cynnydd ers arolwg 2011, mai dim ond 43 y cant oedd o'r farn bod y Cyngor yn effeithlon ac yn cael ei redeg yn dda a dim ond 48 y cant oedd o'r farn bod y Cyngor yn gweithredu ar bryderon trigolion (cynnydd o gymharu â 40 y cant yn 2011).

55 Gwelwyd amrywiaeth o brosiectau gwella a oedd yn gysylltiedig â'r amcan hwn yn gwneud cynnydd yn 2012-13. Mae'r Cyngor wedi lansio gwefan well, wedi gwneud rhywfaint o gynnydd ar Siarteri Tref a Chymuned, ac wedi cyflwyno amrywiaeth o fesurau i wella safonau gwasanaethau cwsmeriaid ac ansawdd dulliau cyfathrebu â chwsmeriaid. Dangosodd Arolwg Preswylwyr 2013 fod dros 70 y cant o'r trigolion yn fodlon ar wasanaethau cwsmeriaid ar draws amrywiaeth o ddangosyddion perfformiad er mai dim ond 53 y cant oedd yn teimlo eu bod yn cael digon o wybodaeth am y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor.

56 Ar gyfer 17 o 30 o ddangosyddion cenedlaethol statudol Llywodraeth Cymru, roedd perfformiad Sir Ddinbych yn y chwarterl uchaf ar gyfer cynghorau yng Nghymru. Roedd y Cyngor yn gwbl lwyddiannus o ran saith o'r 10 cytundeb canlyniadau a bennwyd gyda Llywodraeth Cymru ac yn rhannol lwyddiannus o ran y tri chanlyniad arall.

57 Mae gwasanaeth Adnoddau Dynol Corfforaethol y Cyngor yn allweddol er mwyn sicrhau effeithlonrwydd. Prin yw'r cynnydd a wnaed gan y gwasanaeth i gyflawni ei dargedau mewnol allweddol yn ystod 2012-13. Mae'n bosibl y bydd y diffyg cynnydd hwn yn atal cynnydd yn y dyfodol wrth geisio moderneiddio gwasanaethau ar draws y Cyngor. Cafwyd oedi wrth weithredu'r system werthuso staff, er enghraifft, ac nid ymddengys fod cysondeb y broses o'i gweithredu wedi'i fonitro mewn ffordd effeithiol. Nid oes gan y gwasanaeth Adnoddau Dynol ddealltwriaeth glir a chadarn o gost ei wasanaeth, a sut mae hyn yn cymharu â chynghorau eraill. Dengys arolygon staff fod morâl ymhlith staff y gwasanaeth Adnoddau Dynol corfforaethol yn isel. Nid yw'r wybodaeth am ganlyniadau a pherfformiad y gwasanaeth Adnoddau Dynol Corfforaethol yn gynhwysfawr ac nid oes mesurau perfformiad allweddol ar waith ar gyfer y gwasanaeth. Fodd bynnag, dangosodd adroddiad ar archwiliad mewnol diweddar fod rhywfaint o gynnydd yn cael ei wneud i fynd i'r afael â meysydd allweddol i'w gwella.

Mae adolygiadau herio gwasanaethau a mesurau eraill y Cyngor i hunanwerthuso ei berfformiad yn gadarn

Mae trefniadau herio gwasanaethau'r Cyngor yn dda

- 58 Mae trefniadau Herio Gwasanaethau'r Cyngor wedi gwella yn ystod 2013 ac maent yn cynnig cyfleoedd blynyddol gwerthfawr i uwch swyddogion ac aelodau etholedig allweddol ystyried yn fanwl y dystiolaeth am berfformiad y gwasanaethau hynny a reolir gan bob pennaeth gwasanaeth. Mae cyfarfodydd paratoadol a reolir yn dda, lle nad yw'r rheolwyr gwasanaethau yn bresennol, yn ystyried tystiolaeth fanwl o berfformiad yn ogystal â materion megis absenoldeb oherwydd salwch. Yn bwysig ddigon, mae'r cyfarfodydd paratoadol yn galluogi'r rhai sy'n bresennol i bennu perfformiad gwasanaethau yng nghydestun risgiau a nodwyd, a sicrhau bod y cyfarfod herio gwasanaeth dilynol yn canolbwyntio ar y materion hynny sydd fwyaf perthnasol. Lle y bo angen, mae'r cyfarfodydd paratoadol yn nodi meysydd lle nad oes tystiolaeth ddigonol ar gael a lle mae angen i benaethiaid gwasanaethau gyflwyno rhagor o wybodaeth cyn i'r cyfarfod herio gwasanaeth gael ei gynnal ychydig wythnosau yn ddiweddarach.
- 59 Caiff y cyfarfodydd paratoadol a'r cyfarfodydd herio gwasanaethau eu cynnal mewn modd ffurfiol ond heb fod yn fygythiol. Maent yn rhan bwysig o broses hunanwerthuso'r Cyngor, ac yn galluogi uwch reolwyr ac aelodau etholedig i ddeall yn well pa mor dda y mae pob gwasanaeth yn perfformio yn erbyn targedau ac yn y cydestun cenedlaethol, ac i nodi'r hyn sydd angen ei wneud mewn meysydd nad ydynt yn perfformio cystal.

Mae sail gadarn i drefniadau rheoli perfformiad y Cyngor

- 60 Daeth ein Hadroddiad Gwella Blynyddol diwethaf (Mai 2013) i'r casgliad bod sail gadarn i drefniadau rheoli perfformiad y Cyngor a'u bod yn datblygu'n foddhaol, gydag arweinyddiaeth glir ac effeithiol gan uwch swyddogion a chynghorwyr. Mae hynny'n wir o hyd. Mae'r pwyllgor craffu ar berfformiad a'r cyfarfodydd herio gwasanaethau a atgyfnerthwyd yn cael gwybodaeth o ansawdd cyson am berfformiad mewn fformat sy'n hawdd ei deall. Yn ogystal â'r cyfarfodydd herio gwasanaethau, mae Cabinet y Cyngor yn adolygu perfformiad bob chwe mis.
- 61 Er bod nifer gyffredinol y staff wedi'i lleihau, gwelsom fod tîm polisi canolog y Cyngor yn parhau i oruchwylio, cydgysylltu, a rheoli perfformiad yn weithredol. O ganlyniad, mae'r Cyngor wedi gallu parhau i weithredu system rheoli perfformiad gyson a ddeallir yn glir.
- 62 Roedd canlyniadau ein harchwiliad yn 2013 a chywirdeb sampl o ddangosyddion perfformiad y Cyngor yn foddhaol ac ni wnaethom amodi unrhyw un o ddangosyddion perfformiad y Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran adrodd ar welliant sy'n ofynnol o dan y Mesur

- 63 Daeth Llythyr Asesiad Gwella'r Archwilydd Cyffredinol ym mis Tachwedd 2013 i'r casgliad bod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran adrodd ar welliant o dan y Mesur. Yn benodol:
- roedd y Cyngor wedi cyhoeddi asesiad o'i berfformiad yn ystod 2012-13 yn ei *Adroddiad Perfformiad Blynyddol* ar gyfer 2012-13 (yr Adroddiad) cyn 31 Hydref 2013;
 - roedd yr Adroddiad yn asesu perfformiad y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol (2012-13) ac yn nodi sut roedd y Cyngor wedi ceisio cyflawni ei ddyletswyddau o dan y Mesur;
 - roedd yr Adroddiad yn gwerthuso llwyddiant y Cyngor o ran cyflawni ei amcanion gwella ac yn mynegi ei farn yn glir;
 - roedd yr Adroddiad yn cynnwys adran fer i ddinasyddion a oedd am roi adborth neu wneud sylwadau ar yr Adroddiad;
 - roedd yr Adroddiad yn cynnwys manylion am berfformiad a chymariaethau fel y'u mesurwyd gan y dangosyddion perfformiad statudol cenedlaethol; ac
 - roedd yr Adroddiad yn cynnwys adran fer ar y ffyrdd yr oedd y Cyngor wedi ceisio cydweithredu.

Roedd y Cyngor yn cydymffurfio â gofynion adrodd ariannol

- 64 Rhoddodd yr archwilydd a benodwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol ei farn ar gyfrifon y Cyngor ar 25 Tachwedd 2013. Ceir rhagor o fanylion yn [Atodiad 3](#).

Mae gwaith cynllunio gwelliant y Cyngor a'i drefniadau i gefnogi gwelliant yn dda

Mae'r defnydd o safonau perfformiad yn helpu i hyrwyddo diwylliant cyson o uchelgais

- 65 Nododd Llythyr Asesiad Gwella yr Archwilydd Cyffredinol ym mis Medi 2013 fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran cynllunio gwelliant o dan y Mesur. Cyhoeddodd y Cyngor *Ddogfen Gyflawni Blywyddyn 2* (y Cynllun), adolygiad blynyddol o'i Gynllun Corfforaethol ar gyfer 2012-17 (Cyngor sy'n Perfformio'n Dda, yn Agos at y Gymuned), ym mis Ebrill 2013. Mae'r Cynllun yn cydymffurfio â gofynion y Mesur i lunio Cynllun Gwella blynyddol. Mae'r Cynllun yn syml ac yn gryno, ac mae'n nodi'r hyn y mae'r Cyngor am ei gyflawni a sut y bydd yn gwneud hynny. Eglurir y rhesymeg dros ddewis Amcanion Gwella (Canlyniadau) yn gryno ond yn glir. Mae'r Cynllun hefyd yn egluro nodau'r Cyngor ar gyfer 2013-14 a'r mesurau y byddai'n eu defnyddio i werthuso llwyddiant wrth gyflawni ei amcanion.
- 66 Ymgynghorodd y Cyngor yn helaeth wrth ddatblygu ei Gynllun Corfforaethol. Cytunwn â phenderfyniad y Cyngor ei bod yn rhy fuan i ymgynghori eto ar yr Amcanion Gwella ar gyfer 2013-14. Oherwydd hynny, datblygwyd y mesurau y bydd y Cyngor yn eu defnyddio i werthuso llwyddiant o ran cyflawni ei amcanion o fesurau a nodwyd mewn cynlluniau gwasanaeth drafft ar gyfer 2013-14 a thrafodaethau â'r tîm arwain ac Aelodau etholedig.
- 67 Mae'r Cyngor wedi gwrthod proses o bennu targedau sy'n seiliedig ar ddilyniant cynyddraddol o berfformiad y flwyddyn flaenorol o blaid proses sy'n seiliedig ar gyflawni'r 'trothwy rhagoriaeth'. Mae trothwyon rhagoriaeth fel arfer yn seiliedig ar sicrhau fod perfformiad y Cyngor ymhlith y chwe chyngor sy'n perfformio orau yng Nghymru. Os yw dros hanner y cynghorau eraill yng Nghymru yn perfformio'n well na Sir Ddinbych, bydd y Cyngor yn ystyried hyn yn flaenoriaeth uchel ar gyfer gwella.
- 68 Mae'r uwch reolwyr yn deall y cysyniad o 'drothwy rhagoriaeth' yn glir ac mae'n helpu i sicrhau lefel gyson o uchelgais ar draws y Cyngor. Fodd bynnag, awgryma ein gwaith ar ansawdd data nad yw rhai aelodau o staff mewn gwasanaethau unigol mor glir ynghylch y broses newydd o weithredu amcanion corfforaethol a'u bod wedi cael anhawster deall sut y byddent yn nodi pa un a fyddai pobl Sir Ddinbych yn well eu byd ar ddiwedd cyfnod y Cynllun Corfforaethol.
- 69 Mae'r Cyngor wedi nodi'n glir y cyswllt rhwng ei Amcanion Gwella a'i gynllun ariannol tymor canolig. Mae wedi nodi'r adnoddau sydd ar gael i helpu i gyflawni Amcanion Gwella yn 2013-14, o arian refeniw yn ogystal â £6 miliwn o arian cyfalaf ychwanegol.

Mae'r Cyngor yn parhau i wneud cynnydd da o ran mynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella a nodwyd yn yr Adroddiad Gwella Blynyddol blaenorol

70 Mae'r Cyngor wedi gwneud cynnydd da o ran mynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella a nodwyd yn Adroddiad Gwella Blynyddol 2013 yr Archwilydd Cyffredinol. Yn benodol:

- Mae'r Cyngor wedi atgyfnerthu ei drefniadau ar gyfer cyflwyno adroddiadau am gydweithio yn *Nogfen Gyflawni Blwyddyn 2* ac mae'n nodi'n glir statws a chanlyniadau ei amcanion cydweithio. Mae *Dogfen Gyflawni Blwyddyn 2* yn nodi cynnydd a phroblemau mewn perthynas â phrosiectau cydweithio, yn bennaf y penderfyniad gan gynghorau Sir Ddinbych a Chonwy i beidio â mynd ar drywydd gwaith i integreiddio eu Gwasanaethau Diogelu'r Cyhoedd.
- Yn Adroddiad Gwella Blynyddol mis Mai 2013, nodwyd nad oedd eglurder y cyswllt rhwng yr Amcanion Gwella a'r mesurau llwyddiant, data sylfaenol a thargedau ar gyfer gwella ategol yn y Cynllun Corfforaethol yn gyson eto ar draws pob un o'r saith Amcan Gwella. Mae hyn yn wir o hyd yn *Nogfen Gyflawni Blwyddyn 2*. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi gwneud rhywfaint o gynnydd o ran asesu a oes unrhyw un yn well ei fyd o ganlyniad i'w waith. Mae wedi cyhoeddi canllawiau technegol i staff sy'n diffinio dangosyddion i fesur llwyddiant pob un o'r Amcanion Gwella a'r 'trothwy rhagoriaeth' y mae'r Cyngor yn anelu at ei gyflawni dros gyfnod y Cynllun Corfforaethol.

71 Fel rhan o'i gylch gwella ei hun, mae'r Cyngor wedi rhoi ar waith yr holl gynigion a nodwyd gennym yn ein hadolygiadau thematig o Dechnoleg, Prosesau Rheoli Gwybodaeth a Threfniadau Ymgysylltu â'r Cyhoedd.

Mae trefniadau corfforaethol ar waith i sicrhau cydymffurfiaeth â Chynllun Iaith Gymraeg y Cyngor

72 Crëwyd swydd Comisiynydd y Gymraeg gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Disgwylir y bydd pwerau newydd i osod safonau ar sefydliadau yn dod i rym drwy is-ddeddfwriaeth erbyn diwedd 2014. Tan hynny, bydd y Comisiynydd yn parhau i adolygu cynlluniau iaith Gymraeg drwy rinwedd pwerau a etifeddwyd o dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993.

73 Mae'r Comisiynydd yn gweithio gyda phob awdurdod lleol yng Nghymru i arolygu cynlluniau iaith a rhoi cyngor ar y broses o'u rhoi ar waith. Cyfrifoldeb awdurdodau lleol yw darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yn Gymraeg yn unol â'r ymrwymadau yn eu cynlluniau iaith. Mae pob awdurdod lleol wedi ymrwmo i ddarparu adroddiad monitro blynyddol i'r Comisiynydd yn amlinellu ei berfformiad wrth weithredu'r cynllun iaith. Mae'r Comisiynydd yn dadansoddi pob adroddiad monitro, yn ymateb yn ffurfiol ac yn casglu gwybodaeth bellach yn ôl yr angen.

74 Mae'r Cyngor wedi cymryd camau i asesu ei ddarpariaeth yn Gymraeg drwy gynnal ymarfer Siopwr Cudd. Er mwyn cael y budd mwyaf o'r broses, rhaid i'r Cyngor gymryd camau i wella'r Cynllun Gweithredu

a'i roi ar waith. Mae'r Cyngor wedi bod wrthi'n datblygu nifer o aelodau o staff a all ddarparu gwasanaeth sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg drwy gyflwyno cynllun mentora a gweithio mewn partneriaeth gyda cholegau lleol. Gan mai prin yw'r cyfleoedd i gynllunio'r gweithlu drwy ymgyrchoedd recriwtio ar hyn o bryd, bydd angen i'r Cyngor fuddsoddi mewn hyfforddiant iaith Gymraeg a'i gynllunio'n effeithiol. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gyflwyno adroddiadau ar gynnydd bob chwarter ac mae'r swyddogion cwynion newydd yn cyflwyno adroddiad chwarterol i'r swyddog iaith ar gwynion yn ymwneud â'r Gymraeg.

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

- 75 Mae Rheoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 (y Ddeddf) yn nodi gofynion penodol ar gyfer awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau ddatblygu a chyhoeddi Amcanion Cydraddoldeb a Chynllun Cydraddoldeb Strategol erbyn 2012. Mae cyswllt amlwg rhwng y gofyniad i lunio Amcanion Cydraddoldeb a'r elfen 'Tegwch' y mae'n rhaid i awdurdodau ei hystyried wrth bennu Amcanion Gwella o dan y Mesur.
- 76 Mae Amcanion Gwella'r Cyngor yn cynnwys asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb, sy'n cynnwys gwybodaeth am waith y Cyngor ym maes cydraddoldeb, yn arbennig mewn perthynas ag ymchwil, ac adroddiadau ar bynciau sy'n ymwneud â grwpiau gwarchoddedig a chynlluniau'r Cyngor i ymgysylltu â'r grwpiau hyn yn y dyfodol.

Credwn fod y Cyngor wedi bodloni gofynion y Ddeddf wrth bennu ei Amcanion Gwella.

- 77 Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gyhoeddi Adroddiad Cydraddoldeb Blynyddol yn amlinellu cynnydd eu cynlluniau cydraddoldeb strategol. Cyhoeddwyd adroddiad Sir Ddinbych cyn y terfyn amser statudol, sef mis Mawrth 2013, ac rydym o'r farn ei fod wedi bodloni gofynion y Ddeddf o ran cyflwyno adroddiadau ar gynnydd. Nod y Cyngor yw y bydd y Cynllun Corfforaethol nesaf yn 2017 yn cynnwys y Cynllun Cydraddoldeb Strategol fel rhan o ymrwymiad y Cyngor i fynd i'r afael â materion cydraddoldeb ar draws ei wasanaethau.

Mae'r Cyngor wedi gwella ei brosesau ar gyfer datblygu ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol ac mae'n cymryd camau pellach

- 78 Yn fy Llythyr Asesiad Gwella ym mis Medi 2013, nodais fod y Cyngor wedi bod yn agored i ddysgu, fel y gwelir o'r gwelliannau a wnaed ganddo i'w drefniadau ar gyfer drafftio ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2012-13. Roedd y Cyngor wedi sefydlu Grŵp Llywodraethu er mwyn llunio cynllun gweithredu i ddwyn ynghyd yr holl argymhellion mewnol ac allanol allweddol i gefnogi'r gwaith o gwblhau'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac roedd yn parhau i ystyried ffyrdd o wneud gwelliannau pellach.

79 Fodd bynnag, mae'r Cyngor, drwy waith y Grŵp Llywodraethu, yn cydnabod bod angen iddo gymryd camau ychwanegol i gael safbwyntiau uwch swyddogion ac aelodau ar effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu. Prin yw'r cyfeiriadau yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol cyfredol 2012-13 at reolaethau llywodraethu mewn perthynas â chomisiynu, a phrin yw'r gwaith sicrwydd a wneir gan y Cyngor i asesu effeithiolrwydd y rheolaethau hyn. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo atgyfnerthu trefniadau ar gyfer datblygu ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol ac mae hefyd yn cymryd camau i wella rheolaethau partneriaeth.

Mae'r Cyngor yn parhau i reoli ei sefyllfa ariannol yn effeithiol

80 Mae'r Cyngor wedi datgan yn glir yr hyn y mae ei Amcanion Gwella yn anelu at ei gyflawni ac mae wedi cynnwys manylion bras, wedi'u cysylltu â'i Gynllun Ariannol Tymor Canolig, am yr adnoddau sydd ar gael, o ran refeniw a chyfalaf, i helpu i'w cyflawni. Fodd bynnag, mae'r Cyngor bellach yn wynebu her sylweddol ar gyfer y dyfodol yn dilyn newidiadau sylfaenol yn yr hinsawdd ariannol. Er gwaethaf setliad grant heriol iawn gan Lywodraeth Cymru, mae'r Cyngor wedi pennu cyllideb fantoledig ar gyfer 2014-15 sy'n cynnwys cynnydd o 3.5 y cant yn y dreth gyngor ac arbedion o £8.5 miliwn. Bydd angen gwneud rhagor o arbedion ar gyfer y cyfnod 2015-18. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo ystyried pob opsiwn ac mae wedi dechrau nodi amrywiaeth o fesurau posibl y bydd yn ymgynghori arnynt yn ystod 2014.

81 Cyhoeddodd Canghellor y Trysorlys adolygiad o wariant 2010 i'r Senedd ar 20 Hydref 2010. Roedd hyn yn rhan ganolog o ymateb y llywodraeth glymblaid i'r angen i leihau'r diffyg cenedlaethol, gyda'r bwriad o fantoli arian cyhoeddus. Mae polisïau'r Canghellor yn cynrychioli'r lleihad mwyaf mewn gwariant cyhoeddus ers y 1920au ac maent yn dod ar adeg pan fo newidiadau demograffig a phwysau economaidd sy'n gysylltiedig â'r dirwasgiad yn cynyddu'r galw am rai gwasanaethau. Er mwyn cynllunio cyllid yn effeithiol, dylai awdurdodau ddadansoddi manylion am dueddiadau ariannol, gwybodaeth feincnodi briodol, senarios posibl a'u heffaith debygol yn y byrdymor, y tymor canolig a'r hirdymor. Mae'r hinsawdd ariannol bresennol a'r setliad anodd diweddar i lywodraeth leol yn golygu bod gwaith cynllunio ariannol da yn hanfodol i gynnal cydnerthedd ariannol.

82 Mae Swyddfa Archwilio Cymru wrthi'n ystyried iechyd ariannol awdurdodau, eu dulliau cyllidebu ac i ba raddau y maent yn cyflawni'r arbedion gofynnol, er mwyn rhoi sicrwydd bod awdurdodau yn ariannol gydnerth. Bydd y gwaith hwn yn ystyried p'un a oes gan awdurdodau drefniadau cadarn ar waith i reoli'r gostyngiadau cyllidebol sy'n eu hwynebu er mwyn sicrhau eu bod mewn sefyllfa ariannol sefydlog sy'n eu galluogi i barhau i weithredu yn y dyfodol agos. Mae'r gwaith yn canolbwyntio ar gyfnod cynllunio ariannol 2014-15 a chyllidebau 2013-14. Caiff yr adolygiad hwn ei gwblhau ar ddechrau 2014-15 a byddwn yn cyhoeddi ein canfyddiadau yn ein cylch nesaf o waith asesu gwelliant.

Mae'r Cyngor yn debygol o wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus ar gyfer 2014-15

- 83 Ar sail y casgliadau a amlinellwyd yn adrannau blaenorol yr adroddiad hwn, cred Archwilydd Cyffredinol Cymru fod Cyngor Sir Ddinbych yn debygol o fodloni gofynion y Mesur o ran gwneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus.

Atodiadau

Atodiad 1

Statws yr adroddiad hwn

O dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae'r gofyniad hwn yn cwmpasu cynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub.

Lluniwyd yr adroddiad hwn gan Swyddfa Archwilio Cymru ar ran yr Archwilydd Cyffredinol er mwyn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 24 o'r Mesur. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi a yw o'r farn, o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17, fod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran cynllunio gwelliant o dan adran 15.

Mae gan awdurdodau gwella ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth gyflawni eu swyddogaethau'. Diffinnir awdurdodau gwella fel cynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub.

Yr asesiad gwella blynyddol yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae'r asesiad gwella yn asesiad sy'n edrych i'r dyfodol o'r tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Mae hefyd yn cynnwys asesiad ôl-weithredol i nodi a yw awdurdod wedi cyflawni'r gwelliannau a gynlluniwyd ganddo er mwyn llunio barn ar hanes yr awdurdod o ran sicrhau gwelliant. Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn crynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn Adroddiad Gwella Blynyddol cyhoeddedig ar gyfer pob awdurdod (o dan adran 24).

O dan rai amgylchiadau, gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), y cyflwynir adroddiad arnynt i'r awdurdod a'r Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Un o weithgareddau atodol pwysig Swyddfa Archwilio Cymru yw cydgysylltu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol pob rheoleiddiwr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Gwybodaeth ddefnyddiol am Sir Ddinbych a Chyngor Sir Ddinbych

Y Cyngor

Mae'r Cyngor yn gwario tua £236 miliwn y flwyddyn (cyllideb 2013-14). Mae hyn yn cyfateb i tua £2,500 fesul trigolyn. Yn yr un flwyddyn, roedd y Cyngor hefyd yn bwriadu gwario £49.9 miliwn ar eitemau cyfalaf.

Yn 2012-13, y dreth gyngor gyfartalog ar gyfer band D oedd £1,052 y flwyddyn. Cynyddodd 2.34 y cant i £1,074 miliwn ar gyfer 2013-14. Mae 84 y cant o dai Sir Ddinbych yn perthyn i fandiau treth gyngor A i D. Yn 2013-14, roedd y dreth gyngor gyfartalog ar gyfer band D yn Lloegr £370 yn uwch na'r ffigur yn Sir Ddinbych, sef £1,444.

Mae'r Cyngor yn cynnwys 47 o aelodau etholedig sy'n cynrychioli'r gymuned ac sy'n gwneud penderfyniadau ynghylch blaenoriaethau a defnyddio adnoddau. Y Cyngorydd Hugh H Evans OBE yw'r Arweinydd. Mae aelodaeth wleidyddol y Cyngor fel a ganlyn:

- 8 o'r Blaid Geidwadol
- 13 o Aelodau Annibynnol
- 8 o Blaid Cymru
- 18 o'r Blaid Lafur

Dr Mohammed Mehmet yw Prif Weithredwr y Cyngor ac mae ei dîm rheoli yn cynnwys:

- Cyfarwyddwr Corfforaethol: Moderneiddio a Lles - Sally Ellis (ymddeolodd ym mis Chwefror 2014). Nicola Stubbins yw'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol newydd.
- Cyfarwyddwr Corfforaethol Uchelgais Economaidd a Chymunedol – Rebecca Maxwell
- Cyfarwyddwr Corfforaethol: Dysgu a Chymunedau - Hywyn Williams

Gwybodaeth arall

Aelodau'r Cynulliad dros Sir Ddinbych yw:

- Ann Jones, Dyffryn Clwyd, y Blaid Lafur
- Darren Millar, Gorllewin Clwyd, y Blaid Geidwadol
- Ken Skates, De Clwyd, y Blaid Lafur

Aelodau Rhanbarthol y Cynulliad yw:

- Llŷr Huws Gruffydd, Plaid Cymru
- Mark Isherwood, Plaid Geidwadol Cymru
- Aled Roberts, Democratiaid Rhyddfrydol Cymru
- Antoinette Sandbach, Plaid Geidwadol Cymru

Yr Aelodau Seneddol dros Sir Ddinbych yw:

- Chris Ruane, Dyffryn Clwyd, y Blaid Lafur
- David Jones, Gorllewin Clwyd, y Blaid Geidwadol
- Susan Elan Jones, De Clwyd, y Blaid Lafur

Am ragor o wybodaeth ewch i wefan y Cyngor yn www.sirddinbych.gov.uk neu cysylltwch â'r Cyngor yn Neuadd y Sir, Ffordd Wynnstay, Rhuthun, LL15 1YN. Ffôn: 01824 706000.

Atodiad 3

Llythyr Archwilio Blynyddol

Y Cyngorydd Hugh H Evans - Arweinydd
Mohammed Mehmet - Prif Weithredwr
Cyngor Sir Ddinbych
Neuadd y Sir
Ffordd Wynnstay
LL15 1YN

Annwyl Gyngorydd Evans a Dr Mehmet

Llythyr Archwilio Blynyddol

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol sy'n deillio o'm cyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 fel yr Archwilydd Penodedig a'm cyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Cydymffurfiodd y Cyngor â'i gyfrifoldebau yn ymwneud ag adroddiadau ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb y Cyngor yw:

- rhoi systemau rheolaeth fewnol ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodion a sicrhau bod ei asedau'n ddiogel;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu ac adolygu'n barhaus drefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau; a
- rhoi tystysgrif yn cadarnhau fy mod wedi cwblhau'r broses o archwilio'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn yn seiliedig ar Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Ar 27 Medi 2013, rhoddodd yr Archwilydd Penodedig farn archwilio ddiamedd ar y datganiadau cyfrifyddu, gan gadarnhau eu bod yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol a thrafodion y Cyngor. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad Cyfrifon. Nodwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o gyfrifon i aelodau o'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn fy adroddiad ar yr Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol ar 27 Medi 2013 a chyflwynir adroddiad manylach maes o law.

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi bod yn seiliedig ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon ac rwyf hefyd wedi dibynnu ar y gwaith a gwblhawyd fel rhan o'r Asesiad Gwella o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) (2009). Ar y cyfan, rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith. Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn tynnu sylw at y meysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau hyn wedi'u profi eto neu lle y gellid gwneud gwelliannau pan fydd yn cyhoeddi ei Adroddiad Gwella Blynyddol.

Ar hyn o bryd ni allaf ardystio bod yr archwiliad wedi'i gwblhau am fod gwrthwynebiadau i'r cyfrifon a godwyd gan aelodau o'r cyhoedd yn agored o hyd. Rwyf wrthi'n dod i gasgliad ffurfiol ar y gwrthwynebiadau hyn sy'n fy ngalluogi i ardystio cau archwiliad 2012-13.

Ar hyn o bryd, disgwylir i'r ffi archwilio ariannol ar gyfer 2012-13 fod yn unol â'r ffi y cytunwyd arni a nodir yn yr Amlinelliad o'r Archwiliad Blynyddol.

Yn gywir

Derwyn Owen

Cyfarwyddwr Archwilio Ariannol
Dros ac ar ran yr Archwilydd Penodedig

25 Tachwedd 2013

Atodiad 4

Amcanion gwella a hunanasesiad Cyngor Sir Ddinbych

Amcanion gwella'r Cyngor

Mae Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor wneud cynlluniau i wella ei swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir ganddo. Bob blwyddyn mae'n rhaid iddo gyhoeddi'r cynlluniau hyn ynghyd ag 'amcanion gwella' penodol sy'n nodi'r pethau allweddol y mae'r Cyngor yn bwriadu eu gwneud i wella. Mae'n rhaid i'r Cyngor wneud hyn cyn gynted â phosibl ar ôl 1 Ebrill bob blwyddyn.

Cyhoeddodd y Cyngor ei amcanion gwella ar gyfer 2013-14 ym mis Ebrill 2013. Mae'r manylion ar gael ar wefan y Cyngor yn www.sirddinbych.gov.uk. Maent fel a ganlyn:

Blaenoriaethau amcanion gwella allweddol 2012-13	Blaenoriaethau amcanion gwella allweddol 2013-14
Datblygu'r economi leol.	Datblygu'r economi leol.
Gwella perfformiad ym maes addysg ac ansawdd adeiladau ysgolion.	Gwella perfformiad ym maes addysg ac ansawdd adeiladau ysgolion.
Gwella ein ffyrdd.	Gwella ein ffyrdd.
Diogelu pobl sy'n agored i niwed a sicrhau eu bod yn gallu byw mor annibynnol â phosibl.	Diogelu pobl sy'n agored i niwed a sicrhau eu bod yn gallu byw mor annibynnol â phosibl.
Strydoedd glân a thaclus.	Strydoedd glân a thaclus.
Sicrhau bod tai o ansawdd da ar gael.	Sicrhau bod tai o ansawdd da ar gael.
Moderneiddio'r cyngor i sicrhau effeithlonrwydd a gwella gwasanaethau ar gyfer ein cwsmeriaid.	Moderneiddio'r cyngor i sicrhau effeithlonrwydd a gwella gwasanaethau ar gyfer ein cwsmeriaid.

Hunanasesiad y Cyngor o berfformiad

Mae hunanasesiad y Cyngor o'i berfformiad yn ystod 2012-13 ar gael yn www.sirddinbych.gov.uk.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@wao.gov.uk

Website: www.wao.gov.uk

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: info@wao.gov.uk

Gwefan: www.wao.gov.uk